

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

RAPORT CALITATIV PRIVIND PERCEPȚIILE REPREZENTANȚILOR AUTORITĂȚILOR LOCALE DESPRE INCLUZIUNEA SOCIALĂ A ROMILOR

MEDIUL URBAN

1

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU EVALUARE ȘI STRATEGIE

agenția
ÎMPREUNĂ

*Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin
Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020!*

COD SIPOCA 333/ SMIS2014+ 110998

RAPORT CALITATIV PRIVIND PERCEPȚIILE REPREZENTANȚILOR AUTORITĂȚILOR LOCALE DESPRE INCLUZIUNEA SOCIALĂ A ROMILOR

- În mediul urban au fost intervievate unsprezece persoane, dintre care trei asistenți și un referent social, un mediator școlar, trei șefi ai serviciilor de asistență socială, un inspector DAS, un viceprimar și un coordonator al unui centru multifuncțional.

A. ASPECTE GENERALE

- Starea lucrurilor din România este percepută diferit de către respondenți, unii considerând că lucrurile merg bine, alții afirmând că situația nu este una bună.
- Viitorul satului românesc este evaluat preponderent în termeni negativi, persoanele intervievate invocând depopularea zonelor rurale și îmbătrânirea populației și menționând că este nevoie de dezvoltarea unor politici publice în vederea îmbunătățirii situației. Totodată, sunt și acele voci conform cărora situația din mediul rural începe să se schimbe spre bine, dat fiind faptul că încep să se facă investiții de către oameni tineri, care dezvoltă mici întreprinderi.
  - *„Păi eu cred, și ce am observat în ultimii ani, tot mai mulți tineri, familii tinere încep să se întoarcă în mediul rural, îți dezvoltă anumite întreprinderi mici.” (ISS 2 urban)*
  - *„Deci viitorul statului românesc, dacă statul românesc nu se va gândi să își atragă tinerii sau să își țină tinerii în țară nu o să-l văd prea strălucit, că deja avem un deficit de forță de muncă și oameni care migrează în afară și care datorită salarizării nu își mai doresc să rămână pe aici iar referitor la mediile rurale, din punctul meu de vedere, abia acum încep să se dezvolte niște lucruri de felul acesta, pe fonduri europene, unde mai câștigă ceva, eu știu, prioritate în mediul rural și unde au început să se dezvolte comunitățile. Cred că suntem pe la început.” (ISS 10 urban)*
- Integrarea României în Uniunea Europeană a adus cu sine, conform respondenților, atât schimbări pozitive, cât și consecințe negative. Astfel, avantajele derivate din integrarea în UE se referă la faptul că oamenii care au călătorit în străinătate s-au întors cu idei noi și cu alte „standarde de viață”, respectiv că economia țării a crescut ca o consecință a trimiterii de bani familiilor de către cetățenii plecați în străinătate. Reversul medaliei, conform unuia dintre respondenți, este că migrația oamenilor la muncă în alte țări a condus la un număr crescut de copii lipsiți de supraveghere, care, ulterior, au dezvoltat

comportamente nedorite și periculoase. Totodată, și unii adulți au ajuns să aibă astfel de comportamente, ca urmarea a experiențelor trăite în străinătate.

- „Pentru că prin integrarea în Uniunea Europeană, foarte mulți părinți și-au părăsit copiii, și-au părăsit familiile și dacă și înainte aveam o problemă legată de familii dezorganizate, acum sunt lipsă total, da, și copiii sunt lăsați așa, plus că s-a mărit fenomenul cerșetoriei, fenomenul traficului de droguri, de persoane, deci au învățat lucruri, cred că mult mai rele, din comunitatea europeană. Nu pot să spun că noi am scăpat de comportamentul lor, ci eu cred că s-au întors cu lucruri mai urâte.” (ISS 3 urban)

B. AGENDA PUBLICĂ LOCALĂ

- În funcție de zona din care provin, participanții la studiu au evaluat diferit calitatea vieții oamenilor din localitate. Mai mult, opiniile exprimate de aceștia au fost destul de polarizate. Principalele probleme menționate, care conduc la o calitate scăzută a vieții, sunt **lipsa locurilor de muncă, dificultăți în obținerea unei locuințe, veniturile scăzute** (faptul că oamenii nu pot supraviețui fără ajutor de la stat sau că trăiesc „de la un salariu la altul”), **migrația în străinătate sau în mediul urban a forței de muncă** (cu consecințele de rigoare – copii și bătrâni lăsați singuri, sate depopulate) și **aglomerația tot mai accentuată** (cu efecte asupra transportului urban și asupra serviciilor publice, care devin suprasolicitate).
- În două instanțe au existat aprecieri pozitive asupra condițiilor de trai și a calității vieții, însă într-unul dintre cazuri, acestei evaluări i s-au adăugat comentarii legate de faptul că orașul este polarizat, iar că bunăstarea cetățenilor variază dramatic în funcție de zona în care aceștia locuiesc.
  - „(Calitatea vieții este) foarte bună. [...] Tocmai am spus, sunt cele două extreme, având în vedere că lucrez în domeniul social, vrând-nevrând lucrez și cu cei care se află într-o situație financiară foarte bună, bună și foarte săracă [...] te duci un pic la periferie, te sperii, zici că nu faci parte din același oraș.” (ISS 2 urban)
  - „Deci asta vreau să înțelegi, adică orașul e dezvoltat din punct de vedere economic. Avem o investiție foarte mare aici, a unei firme cu o grămadă de locuri de muncă, șomajul aproape de 0, avem o altă întreprindere care datorită celeilalte firme s-a relansat și lucrează foarte bine, avem mici întreprinzători, deci din punctul ăsta de vedere orașul merge, are un, a avut un trend ascendent anii ăștia [...]are legătură și socialul cu asta, că vă dați seama, având locuri de muncă, ne-a scăzut numărul asistaților sociali. [...] ... nu mai avem o casă neracordată la canalizare.” (ISS 6 urban)

C. GRUPURILE DEZAVANTAJATE, PROBLEME ȘI SOLUȚII

- Problemele persoanelor de etnie romă sunt, așa cum reiese din interviuri, de două tipuri: acelea comune, care afectează toate persoanele, indiferent de etnie, și proprii acestei etnii. Participanții la cercetare au generat următoarea listă de probleme cu care se confruntă comunitățile de romi din localitățile vizate:
  - **Gradul scăzut de ocupare**
    - Acesta se poate datora lipsei generale de locuri de muncă sau, în mod specific populației rome, faptului că nivelul de educație și pregătire profesională este foarte scăzut sau inexistent.
  - **Nivelul scăzut de educație**
    - Conform unora dintre respondenți, etnicii romi nu frecventează școala sau o fac sporadic, fapt care are consecințe pe termen lung în viața acestora, în ceea ce privește, spre exemplu, integrarea pe piața muncii. În plus, acest model de comportament se replică și în prezent, în ciuda beneficiilor oferite copiilor înscriși la școală, și afectează preponderent fetele, care abandonează școala mai de timpuriu decât o fac băieții.
  - **Neintegrarea în comunitate**
    - Unul dintre respondenți consideră că persoanele de etnie romă nu sunt bine integrate în societate, iar că o soluție în acest sens ar putea fi dezagregarea zonelor locuite de comunități mari de romi, astfel încât să se disipeze influența negativă pe care o au unii asupra altora.
    - *„Deci dacă nu ar mai locui toți într-un focar, ei ar putea de fapt să locuiască lângă familii cu model pozitiv comunitar și ar putea să se influențeze și eu sunt ferm convinsă că ar funcționa modelul influenței pozitive, în loc să fie cel negativ și cu ce știm noi că se confruntă, cu ce se confruntă municipalitatea în prezent.” (ISS 3 urban)*
  - **Probleme care derivă din mentalitatea colectivă**
    - În opinia unora dintre persoanele intervievate, o parte dintre problemele romilor derivă din modul în care aceștia percep și se raportează la drepturile și obligațiile pe care le au, respectiv aceștia consideră că totul li se cuvine, că drepturile pe care le au nu vin însoțite și de obligații și că ajutoarele primite de la stat nu le sunt suficiente.
    - *„Populația romă consideră, comparativ cu ceilalți cetățeni, că are drepturi, mai multe drepturi, chiar prin faptul că sunt romi. [...] Sunt foarte agresivi, sunt mult mai mincinoși, la datele pe care le prezintă, atunci când se face ancheta*

socială sunt foarte mincinoși, mult mai mincinoși decât românii. Asistenții sociali cunosc realitatea, dar nu au posibilitatea să intervină.” (ISS 5 urban)

- *„Mai sunt și alte probleme în sensul că, din discuțiile mele cu persoanele de etnie romă așa cum eu v-am precizat ce consider eu că se întâmplă la nivel național și dumnealor consideră că politicile sociale nu le sunt favorabile, politicile publice, eu știu, ajutoarele sociale, banii cuveniți copiilor nu sunt suficiente și motivante adică”. (ISS 10 urban)*
- O explicație oferită pentru acest tip de mentalitate este gestiunea incorectă a ajutoarelor sociale de către autoritățile publice, uneori având drept scop câștigarea de capital politic.
- *Există inadvertențe în lege, există ceea ce aș numi eu cocoloșeala din partea primarilor care, deși știu că mulți dintre cei ce obțin ajutorul social nu se încadrează din punct de vedere social corect, își capitalizează aceste persoane pentru viitoarele alegeri ca votanți și de aceea cu banii de la bugetul statului care se scurg către ajutoarele sociale în mod necuvenit.” (ISS 5 urban)*

➤ **Suprapopularea locuințelor sociale**

- Unul dintre participanții la studiu afirmă că, în localitatea sa, există un deficit de locuințe sociale. Totodată, acesta menționează că municipalitatea se confruntă cu probleme legate de curățenia din jurul acestor locuințe.
- *„Putem spune că avem un deficit, un mic deficit de locuințe sociale. Problema cu menținerea curățeniei în jurul acestor locuințe, în interiorul lor și și în jurul imobilelor în care sunt locuințele sociale.” (ISS 9 urban)*

➤ **Lipsa actelor de proprietate pe locuințe**

- *„Care sunt proprietari – că avem și persoane de etnie romă care dețin o garsonieră sau un apartament, dețin o locuință, o proprietate – nu dețin acte pe acele locuințe pentru că în momentul în care cumpără sau vând locuința fac doar un document de mână scris, fără să fie la notar” (ISS 9 urban)*

➤ **Etichetare negativă**

- Romilor li se aplică, spune unul dintre respondenți, diferite etichete negative (hoți, criminali, nu vor să muncească etc.) și sunt tratați ca un grup omogen. De aici derivă, spune acesta, alte tipuri de probleme, cum ar fi izolarea comunităților de romi la marginea orașelor și pierderea de către aceștia a identității și valorilor etnice.
- *„[...] îți sunt aruncate în cârcă, chiar dacă nu vrei să le duci mai departe, aici mă refer la toate problemele societății gen hoți, criminali și așa mai departe, asta nu înseamnă că toți romii sunt hoți, toți romii sunt criminali sau tuturor romilor nu le place să lucreze...[...] în momentul în care ești definit ca și grup vulnerabil, automat se pune o etichetă, o stigmă, atunci chiar dacă vrei să ieși, nu poți...[...] 99% dintre ei trăiesc în zonele marginalizate ale orașelor, ale satelor, foarte puțini sunt cei care rămân, să zic, în centrul orașelor sau în centrul comunelor*

sau a satelor, acest lucru se întâmplă datorită culturalizării, în momentul în care de-a lungul istoriei și de-a lungul timpului tu ca persoană ești etichetat, ești blamat, vrând-nevrând încerci să fii ca ei, ca și ceilalți, și atunci încetul cu încetul începi să-ți uiți identitatea și de unde vii.” (ISS 2 urban)

- Pe de altă parte, au existat voci, conform cărora, problemele comunităților de romi nu sunt atât de grave, respectiv că romii din anumite localități sunt bine integrați în societate, în sensul în care lucrează, nu sunt în conflict cu celelalte etnii și puțini sunt cei care trăiesc din ajutoare sociale.
  - *„Acum vreau să vă spun că din punct de vedere social nu îmi fac probleme, deci nu avem probleme cu ei, nu avem, cu scandaluri, nu sunt recalitranti din punctul ăsta de vedere. [...] Am integrat foarte mulți din ei, la nivelul Primăriei a fost creată o structură de economie socială pe amenajare spații verzi și avem, de exemplu, la ora asta vreo 55 de persoane din comunitate angajații noștri, cu contract permanent de muncă. No, acum, persoanele astea de 4-5 ani s-au tot rotit, în sensul că a fost o rampă de lansare pentru ei că i-am adus, i-am angajat, i-am învățat să vină la servicii, adică îi trezeam noi dimineața la 7 ca să vină la servicii, no, toată situația asta o durat vreo 4-5 luni până s-au acomodat și până când ei ne-au spus că merg să lucreze la alți angajatori din oraș.” (ISS 6 urban)*
  - *„[...] cei care s-au stabilit, s-au naturalizat, să zicem așa, s-au integrat destul de bine în societate, la noi nu au apărut acele divergențe etnice cum sunt în alte locuri. [...] Rare sunt cazurile în care au anumite probleme, dar nu cu frecvență mai mare decât ceilalți cetățeni, deci la noi pot să spun că este destul de bine. Nu avem prin rândul lor copii ai străzii, ceea ce este un lucru foarte mare, și ei, ca și ceilalți conaționali, au și probleme de sănătate, unii sunt încadrați în grad de handicap, sunt destul de puțini care sunt șomeri cu acte în regulă, cred că vreo 3 sunt la ora actuală, iar sunt beneficiari de ajutor social, cred că sunt în jur de 20 din rândul lor.”. (ISS 11 urban)*

D. LOCUIRE

- Problematika condițiilor de locuire ale romilor a fost abordată din mai multe puncte de vedere de către participanții la studiu – statutul economic, accesul la utilități, tipuri de materiale folosite pentru construcția locuințelor.
- În general, cei mai mulți dintre respondenți apreciază că între condițiile de locuire ale romilor și ale românilor nu există mari diferențe.
- Se subliniază, însă, sub acest aspecte, diferențele date de condițiile economice ale membrilor comunităților de romi, astfel că există acea pătură de persoane înstărite, care locuiește în case „impozante”, o pătură de mijloc și o pătură de jos, având condiții mizere de trai.

- În majoritatea cazurilor, locuințele romilor sunt racordate la utilități (curent, apă, gaz, canalizare, drum de acces, iluminat public), fiind tot mai rare cazurile unde acestea lipsesc. Motivele invocate pentru lipsa utilităților sunt absența actelor de proprietate și neplata facturilor. De asemenea, există zone rurale neracordate la utilități, această problemă afectând toți cetățenii, indiferent de etnie.
  - *„Într-unul dintre cartiere, nu mai există stradă care să nu fie cu dale, cu trotuare cu rigolă, cu gazul tras la poartă, cu apă curentă și canalizare. În alt cartier le-am făcut canalizarea acum la fel, au apa curentă, au gaz, au curent. În alt cartier avem 2-3 case care sunt undeva la periferie într-o livadă, dar așa case din astea fără autorizație, s-au pripășit acolo și noi i-am lăsat că nu vrem să stea în drum care nu au asfalt la poartă și canalizare și curent.” (ISS 6 urban)*
- O problemă legată de locuințele etnicilor romi, menționată de unii dintre respondenți, este starea de curățenie a acestora și a împrejurimilor.
  - *„[...] unele locuințe au fost în regulă și chiar le-au plăcut, iar unele, normal, își păstrează acel mod de a trăi, de exemplu, în mizerie [...].” (ISS 11 urban)*
- Materialele folosite pentru construcția locuințelor sunt diferite, câteva exemple oferite indicând lemn, cărămidă, BCA iar, în general, aceste locuințe au geamuri.
  - *„Da, nu au cartoane. Sunt case din cărămidă, țiglă, tablă, mă rog, carton asfaltat cu ce îi... geamurile, fiecare, că au sticlă sau nailon.” (ISS 7 urban)*
- Într-un singur caz, unul dintre respondenți a comentat situația locuirii romilor strict dintr-o perspectivă negativă, descriind condițiile drept „groaznice”.
  - *„[...] condițiile sunt groaznice, asta pot să vă zic, sunt groaznice și acest lucru se datorează faptului că după '90 noi am fost primii angajați ai acelei societăți sau a celei firme din care am fost dați afară și atunci automat în momentul în care tu n-ai avut un loc de muncă, automat ți-ai pierdut și locuința.” (ISS 2 urban)*
- Un ultim aspect de menționat este că, în viziunea unuia dintre subiecți, romii sunt afectați de o discriminare pozitivă în ceea ce privește situația locuințelor, în sensul în care sunt grupul vulnerabil cu cel mai mare acces la locuințe sociale.
  - *„[...] este o discriminare pozitivă când 70-80% dintre locuințe sunt alocate persoanelor de etnie romă, ca nu cumva să fie discriminate și ceilalți, care nu sunt de etnie, sau cu etnia declarată, nu au același grad de ocupare.” (ISS 3 urban)*

E. PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ. POSIBILITĂȚILE DE ANGAJARE ÎN ZONĂ

- Tema locurilor de muncă pentru romi este abordată diferit de către participanții la interviuri, unii spunând că, în localitățile lor, minoritățile etnice nu au probleme să găsească locuri de muncă, iar alții descriind diferite probleme în acest sens.
  - *„Să știți că sunt ocupați. Avem o societate comercială, care se ocupă de managementul deșeurilor și este stație de sortare pentru gunoi menajer și atunci acolo, da, au fost integrați în muncă și cei cu mai puțină școlaritate. Și încă o firmă privată care iarăși a angajat, și cu 4 clase au angajat și i-au specializat la locul de muncă. [...] Cei care nu muncesc sunt doar cei care într-adevăr nu au nicio școlaritate și nu-și găsesc loc pe piața muncii, nu că nu ar putea munci fizic, dar totuși o minimă școlaritate se cere la orice fel de muncă.” (ISS 9 urban)*
  - *„Sunt și care muncesc în zonă, la angajatori în oraș sau la angajatorii din orașele stânga, dreapta, față, spate, că îi duce și îi aduce cu autocarele.” (ISS 7 urban)*
- Dificultățile de angajare, acolo unde există, pot proveni, în mare, din două surse.
- Una dintre aceste dificultăți o reprezintă lipsa oportunităților de angajare (attractive) la nivel de oraș.
  - *„Este foarte adevărat că, într-adevăr, salariile nu sunt motivante, dar lipsesc și aceste locuri de muncă, ceea ce îi determină pe foarte mulți să plece din țară.” (ISS 4 urban)*
  - *„[...] deși este o populație de 50.000 de locuitori nu sunt ofertele atât de atractive. [...] În ceea ce îi privește pe romi, marea problemă a acestor persoane este că nu au studii, iar toți angajatorii din ziua de astăzi, știți și dumneavoastră că doresc oameni cu studii.” (ISS 8 urban)*
- O altă problemă des menționată se referă la nivelul scăzut de educație a romilor, aceasta fiind una dintre principalele piedici pe care le au când sunt în căutarea unui loc de muncă.
  - *„Iar posibilitățile de angajare în oraș sunt de obicei de categoria cererii și ofertei, adică la angajări îmi cere 10 clase, 12 clase, studii superioare, o persoană de etnie... foarte puține persoane de etnie sunt cele care să îndeplinească cerințele postului.” (ISS 10 urban)*

- În contextul discuției despre meseriile atractive în localitate, respondenții s-au referit, cu precădere, la meseriile și oportunitățile de angajare existente. Acestea variază de la o localitate la alta, în funcție de investitorii prezenți pe piața locală. Se observă, însă, că mulți romi, din diferite localități sunt angajați la firme de salubritate și amenajări de spații verzi. Alte meserii, domenii de activitate sau tipuri de exemple de angajatori sunt:
  - Construcții
  - Croitorie/Confecții
  - Sudori
  - Instalatori
  - Fujikura (cablaje auto)
  - Fabrică de ambalaje
  - Kromberg & Schubert (componente pentru industria auto)
  - Transgaz
  - Romgaz
- Profilul persoanelor care nu au un loc de muncă se alcătuește, conform persoanelor intervievate, din următoarele trăsături:
  - Nu au nicio ocupație
  - Consideră că este datoria autorităților publice să le asigure veniturile lunare („doresc să stea acasă, doresc să doarmă până la ce oră le convine lor, dar în același timp, lunar să poată ridica o sumă de bani din partea statului”)
  - Doresc să fie favorizați atunci când se oferă cadouri
  - Nivel scăzut de educație
  - Fără calificare profesională / Refuză calificarea
  - Nu dau curs ofertelor de muncă atunci când angajatorii vin înspre ei

F. MIGRAȚIE

- În majoritatea localităților studiate, fenomenul migrației, în special către țări străine, este unul destul de pronunțat, iar acesta afectează toate etniile. Unii dintre respondenți au menționat, însă, fie că romii emigrează în mai mică măsură decât românii, fie că ei pleacă doar pentru perioade scurte de timp, la munci sezoniere, după care revin în țară.
- Mai sunt și acele opinii conform cărora fenomenul migrației a fost mai puternic în urmă cu câțiva ani, iar acum a scăzut, respectiv că în anumite zone ale țării migrația este mai intensă decât în altele.
  - *„Romii noștri nu pleacă de tot. Romii merg două luni, vin înapoi și în rest vin în concedii.” (ISS 6 urban)*

- Sunt multe cazuri invocate în care persoanele care pleacă la muncă în străinătate își lasă copiii în grija celuilalt partener, a familiei lărgite (bunici, frați etc.) sau chiar în grija vecinilor. Adesea, aceștia nu anunță autoritățile competente cu privire la încredințarea minorilor unor alte persoane decât părinții. De asemenea, migrația afectează și persoanele vârstnice, care rămân în țară fără niciun sprijin.
- Consecințele lăsării copiilor în urmă se traduc prin absenteism sau chiar abandon școlar, rezultate școlare slabe și probleme de sănătate. Unul dintre respondenți avertizează și că lipsa părinților a dus la comportamente nocive și periculoase ale copiilor, precum consum de droguri, începerea timpurie a vieții sexuale, viață de noapte și vagabondaj.
  - *„Atunci când copii sunt de vârstă școlară se confruntă cu absenteismul, nefiind supravegheați de părinții lor, lipsesc mult de la școală, rezultatele de la învățătură sunt extrem de slabe, tind să cred că acolo se nasc și probleme legate de sănătate, pentru că este vorba de cât de bine sunt îmbrăcați, de cât de bine sunt hrăniți, cât de cald este în casă pe timpul rece.” (ISS 5 urban)*
- Alte consecințe ale migrației în străinătate sunt fie pozitive – se trimit bani în țară, oamenii revin și își renovează locuințele, fie negative – apare o lipsă de forță de muncă pe piața din România.
- Destinațiile preferate de persoanele care merg la muncă în străinătate sunt, conform respondenților, Italia, Spania, Germania, Franța, Anglia și Polonia.
- În general, meseriile pe care aceste persoane le prestează sunt acelea care nu cer o calificare sau cu o calificare mai scăzută: îngrijirea vârstnicilor, meserii în agricultură și în construcții. Totodată, există și o categorie de persoane care merg în străinătate la cerșit. Într-un singur caz este, pe scurt, menționată și migrația „elitelor” – medici, ingineri, informaticieni.
  - *„În general, o bună parte din procentajul populației se adresează muncilor de jos, pe care nu prea le fac persoanele din Uniune, adică îngrijitorii, în agricultură, în construcții, adică muncă brută, grea, și pe care cetățenii europeni o pot plasa la emigranți și există și partea de sus, elitele, vârfurile noastre care merg să lucreze, eu știu, medici, asistente medicale, inginerii, informaticieni dar procentajul e net mai mic decât cei cu studii medii sau un nivel de studii, eu știu, general sau câteva clase.” (ISS 10 urban)*

G. SĂNĂTATE

- Starea de sănătate a cetățenilor de etnie romă este discutată de respondenți din perspectiva accesului la servicii de sănătate, a comportamentelor tipice, a problemelor existente și a tipurilor de afecțiuni care au impact în special asupra acestor persoane.
- Unii dintre participanții la studiu specifică în discursul lor că romii au acces egal la servicii medicale, pe alocuri completând că acest lucru se întâmplă, deși romii sunt cei mai „slabi cotizanți”.
  - *„Nu, nu există o discriminare, ba cred că cele de etnie romă, prin faptul că primesc servicii, ca nu cumva să fie discriminați, sunt cei mai slabi cotizanți în sistemul de sănătate, da?” (ISS 3 urban)*
- Totuși, există și opinii conform cărora situația este tocmai invers, în sensul în care romii nu au acces egal la anumite servicii de specialitate, respectiv că sunt tratați diferit atunci când ajung la spital.
  - *„E foarte scăzut accesul la serviciile specializate, medicale, gen chirurgie sau în momentul în care te duci la spital automat ești pus în cel mai nasol salon, pe nimeni nu-l pune cu tine, asta am văzut cu ochii mei, sunt puși separat și se vorbește și altfel cu ei.” (ISS 2 urban)*
- O problemă descrisă de câțiva respondenți este legată de medicii de familie, respectiv fie că nu există suficienți în localitate pentru a deservi toată populația, fie că persoanele rome pur și simplu nu sunt înscrise la medici de familie. Pe de altă parte, în unele localități s-a constatat, în ultimii ani, o creștere a numărului de etnici romi care se află pe listele medicilor de familie. De asemenea, faptul că unii romi nu sunt angajați, înseamnă că nu au asigurări de sănătate.
- Din informațiile obținute din interviuri, în ceea ce privește comportamentele de grijă pentru sănătate, se remarcă faptul că romii nu sunt orientați spre profilaxie, ajung târziu și cu afecțiuni grave la medic, respectiv preferă să apeleze la serviciile de urgență, în detrimentul medicilor de familie.
- În timp ce unii dintre intervievați opinează că romii nu au probleme de sănătate diferite de ale populației majoritare, există și aceia care susțin că, în comunitățile rome, există o incidență mai mare a unor tipuri de afecțiuni, derivând din stilul de viață și condițiile de trai:
  - Boli cardiace
  - Hepatite (cauzate de igienă precară)

- Obezitate, probleme digestive, diabet (cauzate de o alimentație improprie)
- Probleme respiratorii, TBC
- Cancere de col uterin
- Boli venerice
- Răceli

H. EDUCAȚIE

- Importanța educației percepută de către etnicii romi este descrisă în două moduri de către participanții la interviuri.
- Pe de o parte, sunt aceia care spun că romii nu conștientizează importanța educației, fapt care duce la replicarea analfabetismului de la o generație la alta, respectiv la absenteism și abandon școlar. Totodată, unii respondenți adaugă și faptul că, în general, valoarea acordată educației a scăzut, inclusiv în cazul etniei majoritare.
- Pe de altă parte, unii respondenți sunt de părere că, în comunitățile de romi, se remarcă un interes mai crescut față de educația formală a copiilor, în multe cazuri fiind stimulat de diferite programe dezvoltate în scopul reținerii copiilor în sistemul de educație – tichete de grădiniță, program de tip *after school*, diverse burse, programul „A doua șansă” ș.a.md. sau de intervențiile susținute ale asistenților sociali și ale mediatorilor școlari.
  - *„Să știți că își trimit copiii la școală și, dacă sunt și motivați, atunci au interes și mai mare să-i ducă și să nu lipsească și să... Acum eu nu cred că ei acordă atât de multă importanță ca și noi educației.[...] Toate familiile pe care le avem în evidență fie că au ajutor social sau tot felul de alocații, întotdeauna când mergem la ei sau avem consiliere cu ei și ieșim... adică le spunem că este important dacă ei nu știu să scrie să-și dea copiii la școală, să facă măcar opt clase sau mai mult dacă vor, să facă o meserie. Unii acceptă ideea și sunt ok, alții... știți mentalitatea, dacă eu n-am făcut școală de ce să facă și ei?” (ISS 9 urban)*
- Un alt stimulent pentru a continua ceva mai mult timp școala este posibilitatea ulterioară de a obține carnetul de conducere, lucru care are mai mult impact în cazul băieților. Fetele, pe de altă parte, renunță mai de timpuriu la școală, iar asta se întâmplă, în general, din motive care țin de cultura și tradiția romă – căsătorii și nașteri la vârste tinere.

- *„Singurii, v-am spus, legat de fete... merg patru clase, aproape. Foarte rar până în clasa a opta și atât. În schimb, băieții, acum, mai merg și în continuare, pentru că nu pot obține carnetul de conducere.” (ISS 1 urban)*
- Un mare impediment pe care îl au romii atunci când vine vorba de a-și trimite copiii la școală este lipsa banilor. Astfel, ei nu își permit să cumpere copiilor cele necesare – haine și încălțăminte, cărți și rechizite.
  - *„Principalele probleme sunt lipsa banilor. Un copil când merge la școală trebuie îmbrăcat corespunzător, are nevoie de cărți, de caiete, de rechizite și știm cu toții...[...] este necesar a se investi o sumă destul de consistentă de bani, iar, în general, populația romă, familiile rome au copii într-un număr mai mare decât oamenii care nu aparțin acestei etnii și, având în vedere că nu au,... nici părinții nu au educația necesară pentru a accesa un loc de muncă, veniturile acestora constau dintr-un ajutor social sau muncă ocazională.” (ISS 8 urban)*
- În ceea ce privește accesul la educație și tratamentul egal al elevilor, comentariile făcute de persoanele intervievate merg în două direcții. Sunt aceia care apreciază că accesul este egal, respectiv sunt persoane care indică prezența cazurilor de acces limitat prin practici discriminatorii, respectiv care descriu situații în care copiii romi sunt tratați diferit de cei aparținând altor etnii.
  - *„[...] de cele mai multe ori cadrele didactice și profesorii care ar trebui să-ți fie modele pe parcursul copilăriei încearcă să-ți pună piedici de când intri în școală, ești pus în ultima bancă, nu ești provocat la lecții, ești lăsat acolo și de cele mai multe ori când încerci să-ți expui punctul de vedere ești criticat, chiar dacă punctul tău de vedere este unul cât mai normal și firească având în vedere mediul din care provii sau condițiile în care ai locuit. Un exemplu foarte bun pe care cred că l-am întâlnit chiar săptămâna trecută la o lecție de geografie, profesorul întreabă India cu ce se aseamănă, culmea ironiei, nu, romii se trag din India, și în mintea copilului el a făcut o comparație între India și pizza, așa a văzut-o el ca și o pizza, profesorul bineînțeles foarte nervos și frustrat a spus dacă îi este foame să se abțină că nu e momentul.” (ISS 2 urban)*
- Soluțiile pe care participanții la interviuri le propun variază, în funcție de problemele pe care le-au identificat:
  - Sancționarea părinților neglijenți, ai căror copii absentează sau abandonează școala
  - Găsirea unor modalități de creștere a veniturilor familiilor rome, astfel încât să nu întâmpine dificultăți în achiziționarea celor necesare pentru copiii școlari

- Încurajarea în continuare a participării la educație prin programe precum cele menționate anterior (ex. „O masă caldă)
- Formarea cadrelor didactice, pentru a face mai bine față unor situații („Să învețe noi metode de abordare a tuturor conflictelor sau a situațiilor din școală. [...] La fel, niște reguli bine puse la punct în care oamenii sunt ascultați.” (ISS 2 urban)
- Realizarea de evenimente și activități interculturale, cu scop de promovare a diversității

I. PROIECTE DE INCLUZIUNE SOCIALĂ

- În toate localitățile din care provin participanții la studiu se derulează sau s-au derulat cel puțin o parte dintre programele de incluziune socială propuse spre discuție (ex. A doua șansă, tichete de grădiniță, Programul mediatorului școlar, Programul mediatorului sanitar, Masa caldă etc.)
- Per ansamblu, respondenții identifică doar plusuri ale acestor tipuri de programe și consideră că acestea au un impact pozitiv, menționând:
  - Protejarea și supravegherea copiilor la lecții
  - Oferirea de hrană copiilor și prevenirea îmbolnăvirilor
  - Scăderea nivelului de violență
  - Creșterea gradului de acceptare/incluziune a romilor în societate
  - Creșterea motivației părinților de a accesa serviciile de educație
  - Scăderea absenteismului școlar
  - Ocuparea locurilor de muncă de către romi prin programul „Bursa locurilor de muncă”
- Criticile aduse acestor tipuri de programe țin, pe de o parte, de subdimensionarea acestora în raport cu numărul de persoane care au nevoie de serviciile oferite.
  - *„Reușește să aibă un impact pentru că dacă te duci în comunitate, și acest mediator sanitar e doar pe zona cartierului de romi, mediatorul se adresează pentru 500 de persoane, doar așa poate fi angajat. De exemplu zona cartierului de romi sunt 500, ar trebui să fie 3 oameni, doar că Ministerul Sănătății și CAS-ul, pentru că aparține DSP, nu se gândesc să mai angajeze încă 2, 3 oameni.” (ISS 2 urban)*
  - *„Ideea este că acesta este un oraș foarte mare și are nevoie de un număr mult mai mare de programe, mult mai mare. Deci de programe cu servicii din acestea finanțate pentru suportul școlar al copiilor, pentru prevenirea abandonului precoce.” (ISS 3 urban)*

- Pe de altă parte, din punctul de vedere al anumitor persoane intervievate, impactul programelor de incluziune sociale nu este atât de puternic.
  - *„(cu referire la impactul programului „A doua șansă”) Nu vă pot spune exact... Dar nu prea. Mentalitatea unora nu poți să o schimbi, iar asta merge din tată în fiu. Poate că tineretul ar merge, iar asta depinde de părinții lor, bunicii lor, și tot așa.” (ISS 1 urban)*
  - *„Nu mi se pare că substanțial (impactul). [...] Hai să zic că ăsta, nu pot să le pun pe toate în același, în aceeași găleată, de exemplu a doua șansă, a fost o perioadă în care a funcționat și au dorit să meargă, a fost un impact asupra comunității, asta cu mediatorul sanitar, să știți că le folosește și are impact, acum cu bursa locurilor de muncă și cu caravana locurilor pentru romi, nu am auzit de niciun impact.” (ISS 6 urban)*
- O altă consecință negativă a programelor de incluziune socială din sfera educației este că diminuează responsabilitatea în rândul părinților, respectiv că aceștia încep să considere aceste programe ca un drept, și nu un ajutor temporar.
- Acolo unde au fost făcute recomandări privind aceste programe, ele s-au referit la finanțarea în continuare de la bugetul de stat, la dimensionarea lor adecvată, în raport cu populația vizată și la simplificarea procedurilor de accesare a programelor (debirocratizare).

J. COLABORARE CU LIDERII ROMI

- Participanții la interviuri au contacte, prin natura meseriei lor, cu comunitățile de romi din localitate și, implicit, cu liderii acestora.
- Liderii reprezintă, în general, liantul dintre autorități și membrii comunității rome, iar opinia unanimă despre aceștia și colaborarea cu ei este una pozitivă.
- Colaborările sunt descrise ca fiind foarte bune, iar liderii sunt caracterizați cu atribute laudative: deschiși, inteligenți, pragmatici, dornici de colaborare, implicați, se străduiesc, se poate discuta orice, găsesc soluții.
- Comentariile negative cu privire la acest subiect se referă la faptul că liderii sunt numiți de grupuri de interes, respectiv că operează prin prisma mentalității conform căreia „li se cuvine totul”. Cu privire la ultimul aspect, se recomandă formarea liderilor, astfel încât ei să înțeleagă nevoie de a da înapoi comunității, nu doar de a primi.

K. DISCRIMINARE

- În ceea ce privește practicile de discriminare îndreptate asupra romilor, cei mai mulți dintre specialiștii intervievați sunt de părere că acestea nu există. Mai mult, unii adaugă că populația romă, prin contrast cu populația majoritară, este discriminată pozitiv și că are mai multe drepturi, respectiv că în mentalitatea romilor nu există obligații, ci doar drepturi de care ei ar trebui să beneficieze.
  - *„Revin și îmi susțin părerea, sunt discriminați pozitiv. [...] Păi asta spun, au locuri speciale la facultate, locuri speciale la locuințe, doar pentru că sunt romi, proiecte, burse cu valori foarte mari, pentru doctorat în locurile de romi, pentru master la locurile de romi, bursele sunt mult mai valoroase și mult mai bine cotate decât la ceilalți și asta este o discriminare pozitivă și atunci, dacă tot vrem să egalizăm și facem programe ca ei să nu se mai simtă discriminați, atunci de ce am trecut în latura cealaltă?” (ISS 3 urban)*
- Există, în contrapartidă, și acei respondenți care consideră că etnicii romi suferă de discriminare, care se manifestă din partea celorlalți prin izolare sau ignorare. Discriminarea apare în instituțiile de învățământ, în unitățile spitalicești și la angajare.
  - *„Au fost întâlnite cazuri de discriminare pentru că, cel puțin nu aici, am înțeles de la anumite persoane de etnie romă că au fost discriminați în sistemul de sănătate, doar prin simplul fapt că sunt mai închiși la ten, au fost lăsați să aștepte mai mult timp decât era necesar pentru o problemă medicală, dar mai mult de atât nu.” (ISS 8 urban)*
  - *„A venit o persoană de etnie romă la mine și mi-a solicitat sprijin cu privire la înscrierea fetiței la o anumită grădiniță. I-a refuzat înscrierea acelei fetițe la grădiniță. Bine, că nu i-a spus pentru că, dar... nu i-a spus în față, bineînțeles, că nu a făcut... pentru că este de etnie romă, dar efectiv nu a vrut să o înscrie. A motivat că nu mai sunt locuri, deși după ce doamna și-a depus cererea ulterior s-au mai făcut înscrieri.” (ISS 9 urban)*

L. RECOMANDĂRI

- Recomandările formulate de către persoanele intervievate în vederea îmbunătățirii incluziunii persoanelor de etnie romă sunt îndreptate spre diferite aspecte, de la programe de realizat sau continuat, la investiții necesare, la comportamente de schimbat:
  - Continuarea programului „A doua șansă”, întrucât sunt crescute ulterior șansele de angajare

- Să existe o abordare „de jos în sus” în ceea ce privește problemele romilor, în vederea identificării corecte a nevoilor
- Stoparea discriminării pozitive și oferirea unui tratament realmente egal
- Dispersarea grupurilor mari de romi care locuiesc în aceeași zonă, amestecarea lor cu restul populației, pentru a putea observa și prelua modele pozitive
- Angajarea în toate instituțiile statului, în diferite funcții, a unor persoane calificate, de etnie romă, care să poată facilita comunicarea cu romii pe care îi deservește
- Să fie sesizat Ministerul Muncii cu privire la faptul că, deși există asistenți sociali calificați, această muncă este prestată și de persoane necalificate
- Să fie mai mult accent pus pe educație, din partea romilor și a românilor, deopotrivă
- Accesarea de fonduri pentru crearea de locuințe sociale și crearea de locuri de muncă pentru romi
- Înființarea unor centre de zi pentru copii

M. CONCLUZII

- Cu câteva excepții ale unor respondenți care consideră că lucrurile evoluează pozitiv, viitorul satului românesc este evaluat preponderent în termeni negativi, fiind invocate depopularea zonelor rurale și îmbătrânirea populației, și menționându-se că este nevoie de dezvoltarea unor politici publice în vederea îmbunătățirii situației.
- Integrarea României în Uniunea Europeană a adus cu sine, conform respondenților, atât **schimbări pozitive** – oamenii au dobândit o altfel de deschidere (idei noi, alte standarde de viață), cât și **consecințe negative** – în special prin prisma copiilor lăsați în urmă, care nu au mai beneficiat de atenția și supravegherea părinților.
- Calitatea vieții este evaluată drept mai bună sau mai proastă, în funcție de zona de proveniență a respondenților. Principalele probleme menționate, care conduc la o calitate scăzută a vieții, sunt **lipsa locurilor de muncă, dificultăți în obținerea unei locuințe, veniturile scăzute, migrația în extern sau în mediul urban a forței de muncă și aglomerația tot mai accentuată.**
- Cu excepția cazurilor în care respondenții au afirmat că etnicii romi nu au probleme majore sau deosebite, au fost menționate, pe parcursul interviurilor, dificultăți care afectează comunitățile de romi, precum: **gradul scăzut de ocupare pe piața muncii, nivelul scăzut de educație, neintegrarea în**

comunitate, probleme atitudinale, suprapopularea locuințelor sociale, lipsa actelor de proprietate pe locuințe, etichetarea negativă.

- În general, cei mai mulți dintre respondenți apreciază că între condițiile de locuire ale romilor și ale românilor **nu există mari diferențe**. În majoritatea cazurilor, locuințele romilor sunt **racordate la utilități (curent, apă, gaz, canalizare, drum de acces, iluminat public)**, fiind tot mai rare cazurile unde acestea lipsesc. O problemă legată de locuințele etnicilor romi, menționată de unii dintre respondenți, este starea de curățenie a acestora și a împrejurimilor.
- Situația locurilor de muncă pentru romi este comentată diferit de către participanții la interviuri, unii spunând că, în localitățile lor, minoritățile etnice nu au probleme să găsească locuri de muncă, iar alții descriind diferite probleme în acest sens. Principalele dificultăți derivă din **lipsa oportunităților de angajare (attractive) la nivel de oraș** sau din **lipsa de educație și pregătire profesională** a romilor.
- În majoritatea localităților studiate, fenomenul migrației, în special către țări străine, este unul destul de pronunțat, iar acesta afectează toate etniile. Unii dintre respondenți au menționat, însă, fie că romii emigrează în mai mică măsură decât românii, fie că ei pleacă doar pentru perioade scurte de timp, la munci sezoniere, după care revin în țară. Una dintre cele mai importante consecințe ale migrației este lăsarea copiilor în grija altcuiva decât a părinților, efectele traducându-se prin **absenteism sau chiar abandon școlar, rezultate școlare slabe, probleme de sănătate și comportamente periculoase**.
- Principalele probleme de sănătate ale romilor sunt **bolile cardiace, hepatitele, obezitatea, problemele digestive și diabet, problemele respiratorii, TBC, cancerele de col uterin, bolile venerice și răcelile**. Nu există unanimitate între respondenți privind situația accesului egal al romilor la servicii de sănătate. Dificultățile legate de accesul la aceste servicii se datorează **faptului că nu sunt înscriși la medici de familie**, respectiv că sunt **tratați diferit** (în sens negativ) **în spitale**.
- În ceea ce privește educația, interesul etnicilor romi poate varia, însă se pare că diferitele programe derulate în scopul reținerii copiilor în sistemul de educație au avut un impact pozitiv. Un mare impediment pe care îl au romii atunci când vine vorba de a-și trimite copiii la școală este lipsa banilor, fiindu-le dificil să facă achizițiile necesare în acest sens (haine și încălțăminte, cărți și rechizite).
- În toate localitățile din care provin participanții la studiu se derulează sau s-au derulat cel puțin o parte dintre **programele de incluziune socială** propuse spre discuție (ex. A doua șansă, tichete de grădiniță, Programul mediatorului

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

școlar, Programul mediatorului sanitar, Masa caldă etc.). Per ansamblu, respondenții identifică doar **plusuri ale acestor tipuri de programe** și consideră că acestea au un **impact pozitiv**. Recomandările privind aceste programe s-au referit la **finanțarea în continuare de la bugetul de stat**, la **dimensionare adecvată a acestora**, în raport cu populația vizată și la **simplificarea procedurilor de accesare a programelor**.

- Liderii romilor sunt descriși în termeni pozitivi, iar, în unanimitate, specialiștii intervievați apreciază că colaborarea pe care o au cu aceștia este foarte bună.
- În ceea ce privește practicile de discriminare îndreptate asupra romilor, cei mai mulți dintre specialiștii intervievați sunt de părere că acestea nu există, respectiv că în anumite cazuri se poate vorbi chiar de **discriminare pozitivă**. Discriminarea apare, însă, spun unii subiecți, în **instituțiile de învățământ**, în **unitățile școlare** și la **angajare**.

COALIȚIA PENTRU ROMI: ELABORARE ȘI MONITORIZARE DE POLITICI PUBLICE

COD SIPOCA 333/ SMIS2014+ 110998

FUNDAȚIA AGENȚIA DE DEZVOLTARE COMUNITARĂ ÎMPREUNĂ
INSTITUTUL ROMÂN PENTRU EVALUARE ȘI STRATEGIE

IANUARIE 2019

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional
Capacitate
Administrativă 2014-2020

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a
Uniunii Europene sau a Guvernului României

Material gratuit.

